

Suomen Kansan Sävelmiä:

Kolmas jakso, Kansantansseja

Johdatus

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran julkaistavasta täydellisestä kokoelmasta Suomen kansan sävelmiä ilmestyy täten valmiina *Kolmas jakso*; se käsittää *tanssi-sävelmät*, sellaiset nimittäin, jotka ovat soittimella soitettavat. Rinkitantssien sävelmät, jotka ovat laulettavat, on katsottu likemmin kuuluviksi laulu-sävelmien yhteyteen; sentähden ne eivät ole saaneet sijaa tässä jaksossa. Joku harva, jota voi ajatella sekä lauletuksi että soitetuksi, on kuitenkin joukkoon päässyt. Ja ikäänkuin näytteeksi on otettu myös muutamia *paimensoittoja*, jotka muuten arvattavasti tulevat vastaisuudessa julkaistaviksi erityisenä jaksona, vaikka niillä alkuperäisen suunnitelman mukaan ei ollut itsenäistä sijaa runo-, laulu- ja tanssi-sävelmäin rinnalla.

Suomen kansan tanssi-sävelmien kokoaminen on ollut jo kauvan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran harrastuksena. Jo vuonna 1848 oli maisteri ja tohtori *H. A. Reinholm* Seuran stipendiaattina koonnut muutamia tansseja, joihin hän vuonna 1855 liitti vielä 3 polskaa. Vuonna 1854 kokosivat Seuran stipendiaatteina tanssi-sävelmiä maisteri *K. Collan* ja ylioppilas *J. F. von Schantz*; edellinen 14 polskaa ja tanssia Savosta ja Karjalasta sekä 12 vaskikanteleen ja 4 jousikanteleen soittoa; jälkimmäinen toi 13 polskaa Pohjois-Hämeestä ja Karjalasta. Samana vuonna tarjosi urkuri *Fagerroos*, Ikaalisissa, Seuralle joukon minuettia ja polskia, niinkuin niitä kylän pelimannit soittivat; niiden saapumisesta ei kuitenkaan ole tietoa. Vuonna 1857 jätti maanmittari *I. J. Inberg* Seuralle Hämeestä kokoomiansa "Valituita Suomalaisia kansanlauluja" 3 vihkoa; nämät ovat jo aikaisin *lainassa kadonneet*, joten on aivan epätietoista, tokko niiden joukossa oli tanssi-sävelmiä. Sama surkea kohtalo on, myös etupäässä lainan kautta, tullut kaikkien edellämäinittujenkin kokoelmien osaksi. Suurin vahinko lienee Collanin keräämien kanteleensoittojen katoamisesta, koska ne epäilemättä ovat syntyneet verrattain varhaisina aikoina, jolloin viulun käyttäminen ei vielä ollut tullut yleiseksi.

Paitsi näitä vanhimpia kokoelmia, ovat useat myöhäisemmätkin valitettavasti hävinneet. Seuran stipendiaattina kokosi laulunopettaja *F. V. Illberg* kesällä 1866 Etelä-Savosta ynnä muualtakin yhteensä 146 sävelmää, joista oli noin 1/10 laulu- ja leikki-nuotteja, muut hyppy- eli tanssi-soitannoita. Nämätkin ovat *lainassa kadonneet*. Niistä oli kuitenkin herra Illberg itse vuonna 1867 painattanut 60 sävelmää, joista tanssi-sävelmiä on 54, nimellä "Suomalaisia Kansan-Lauluja ja Soitelmia". Jos otaksumme alkuperäisessä kokoelmassa olleen noin 130 tanssi-sävelmää, niin on niistä siis suurempi puoli joutunut hukkaan. Kokonaan kadoksissa on vielä herra Illbergin myöhäisempi kokoelma, jonka hän oli vuonna 1868, yhtenä vihkona "Suomalaisia Kansan-Lauluja ja Soitelmia", Seuralle jättänyt. Samana vuonna 1868 oli myös soittoniekka *L. Hämäläinen* Illbergin kautta jättänyt Seuralle vihkon kokoomiansa "Suomalaisia lauluja ja soitelmia". Tätäkään käsikirjoitusta tosin ei enää löydy, mutta mahdollisesti se on kokonaisuudessaan tallella samana vuonna painetussa vihossa "Suomalaisia Kansanlauluja ja tanssia", jossa on 15 tanssisävelmää. Lopuksi mainittakoon kadonneiden joukkoon vielä herra *N. Karikon*

kokoelma, jonka hän vuonna 1871 jätti Seuralle; siinä oli myös tanssi-sävelmiä muiden kansan-sävelmäin ohessa.

Hävinyt on siis Seuran kokoelmista kaikkiaan noin 120 tanssi-sävelmää sekä 8 vihkoa, joiden sisältämien tanssi-sävelmien lukumäärää on vaikea arviollekaan määrätä. Kuinka myöhemmin on edes osaksi saatu korjatuksi tämä suuri vahinko, sitä saamme vielä kertoa. Nyt kuitenkin ensin katsahdamme niihin *säilyneisiin* kokoelmiin, joita Seuralle on noilta aikaisemmilta ajoilta. Vanhimman niistä keräsi vuonna 1865 musiikki-kappelin oppilas *J. Scharlin* Tampereen tienoilta sekä Someron ja Tammelan pitäjistä; samana vuonna hän lähetti Seuralle tämän kokoelmansa, joka sisältää 30 tanssi-sävelmää. Vuonna 1869 jätti Seuralle ylioppilas *O. A. J. Carlenius*, paitsi laulu-sävelmiä, myös 118 tanssi-sävelmää, erittäin kauniina ja hyvin järjestettynä kokoelmana. Vuonna 1876 lähetti kansakoulun-opettaja *K. W. Hanell* ensin näytteeksi 3 ja sitten kokonaisena kokoelmana 63 tanssi-sävelmää. Vuonna 1877 lähetti myös lukkari *R. Lehrbäck* 20 tanssi-sävelmää, joita hän oli kuullut “noin lopulle neljäntäkymmentä vuotta sitten Pohjanmaalla, varsinkin Limingan pitäjässä”. Ja vuonna 1879 hän lähetti vielä 10 tanssi-sävelmää, joita hän oli kuullut vanhoilta soittoniekoilta, etenkin isältään, joka oli kuollut 1872 80-vuotisena vanhuksena, ja isänsä sedältä, joka oli kuollut 1840-luvulla 90-vuoden iässä. Lehrbäckin lähettämät sävelmät ovat siis varsin vanhoja; ja siten on näiden kokoelmain säilyminen erittäin ilahuttavana seikkana pidettävä.

Keväällä vuonna 1886 teki Suomalaisen Kirjallisuuden Seura tärkeän päätöksen, jonka kautta käsikirjoitusten hukkuminen tuli ehkäistyksi ja säilyneiden lukumäärä pääsi enentymään erittäin kauniilla lisillä. Silloin nimittäin lehtori *A. Almbergin* ehdoituksesta asetettiin sävel-komitea, jonka tehtäväksi annettiin suunnitelman laatiminen Seuran hallussa olevien ja Seuralle vielä hankittavien suomalaisten kansansävelmäin julkaisemisesta järjestettynä ja mahdollisimman täydellisenä kokoelmana. Tämän komitean ja sen esimiehen, lehtori Almbergin, ansioksi on mainittava ensi sijassa se, että osaksi saatiin korvatuksi vahinko, joka oli tapahtunut Reinholmin ja Inbergin kokoelmain katoamisen kautta. Muutamat Reinholmin konseptit löydettiin Muinaismuisto-yhdistyksen kokoelmissa. Ja herra Inberg kirjoitti, komitean pyynnöstä, muistista uudelleen muinoin kuulemiansa ja keräämiänsä sävelmiä; tanssi-sävelmiä oli niistä 35. Yleisölle oli komitea, Seuran sihteerin kautta, julkaissut kehoituksen lähettämään Seuralle kansan-laulujen ja –tanssien sävelmiä. Tämän kehoituksen johdosta kertyi tanssi-sävelmiä vielä soma joukko; mainittavin kokoelma oli maisteri *P. Saloniuksen*, joka 1860- tai 1870-luvulla oli muistiinpannut yhteensä 60 tanssi-sävelmää, jotka tulivat Seuralle neljänä erityisenä kokoelmana. Maisteri *E. Hårdh* jätti 1 sävelmän, jonka hän oli muistiinpannut vuonna 1871; neiti *Hanna Hahl* antoi 2 sävelmää; maisteri *P. J. Hannikaisen* muistiinpanemat 4 tanssi-sävelmää saatiin sen runsaan sävel-kokoelman mukana, jonka Savo-Karjalainen ylioppilas-osakunta oli luovuttanut Seuran käytettäväksi; 3 sävelmää lähetti urkuri *A. V. Jurva* Hollolassa.

Joulukuussa vuonna 1886 toi sävelkomitea Seuralle tarkan kertomuksen töistensä sekä valmiin suunnitelman kansan-sävelmien julkaisemiseksi. Seura hyväksyi komitean suunnitteleman suoritus-työtavan, jonka mukaan muun muassa tanssi-sävelmät päätettiin julkaista kokoelman *kolmantena jaksona*, vaikka asianhaarain vaikutuksesta tämä kolmas jakso on nyt ensimmäisenä joutunut painokuntoiseksi.

Vuonna 1887 lähetti vielä talompoika *K. Näppinen* Urjalassa 34 tanssisävelmää. Sitten on urkuri *E. Sivori* Seuran stipendiaattina vuonna 1888 kerännyt 97 sekä vuonna 1891 vielä 61 tanssi-sävelmää. Vuonna 1891 saatiin sitäpaitsi herra *K. Spjutilta* erinomaisen vanhanaikuinen, vihreänharmaalle paperille kirjoitettu nuottikirja, jonka hän oli tullut löytäneeksi Oulussa. Siinä on 94 tanssi-sävelmää; ja varmaankin siinä alkuaan on ollut niitä vielä enemmän, mutta vihosta puuttuvat sen viimeiset lehdet. Kansilehdessä on alkulause sekä nimi *Samuel Rinda-Nickola* ja vuosiluku 1809, kaikki kirjoitettu samalla käsialalla, kuin nuotitkin ja enimmäst muistutukset. Hiukan toisenlaisella käsialalla on nimen alle kirjoitettu: år 1809 Samuel Strummer; toista käsialaa näyttävät olevan myös numeroihin 16, 17, 18, 35, 51, 58, 66, 83 ja 91 kuuluvat muistutukset. Nuotit ovat kyllä kauniita ja selviä, mutta klaavit puuttuvat tykkönään, tahtimerkit puuttuvat suurimmaksi osaksi ja etumerkit, (ristit ja beet), ovat käytetyt perin ihmeellisellä lailla; monessa kohdassa on johonkin nuottiin liitetty sen ala-kvartti, mutta hirveän epäsoinnun välttämiseksi on se tässä enimmäst muuttettu ala-sekstiksi; tanssien sävel-lajia on usein vaan arvailemalla voitu saada selville. Jokaista, joka haluaa saada tarkempaa selkoa, kehottaisin tutustumaan itse käsikirjoitukseen, koska ainoastaan siten voidaan arvostella, tokko sitä painokuntoiseksi laadittaessa on kaikin puolin noudatettu oikeita periaatteita. Lopuksi mainittakoon vielä 1 häämarsi, jonka on muistiinpannut lukkari *E. Blomqvist* ja allekirjoittaneelle vuonna 1895 jättänyt hänen poikansa kansakoulun-opettaja *L. Blomqvist*. Paitsi näitä on vielä muutamissa muissakin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran sävel-kokoelmissa yksityisiä tanssisävelmiä, jotka eivät ole näkyneet sen arvoisiksi, että olisi niitä sopinut tähän painattaa.

Kun nyt kaikki yllämainitut tanssi-sävelmät olivat julkaistaviksi järjestettävät, niin ensi työnä oli arvostella, mitkä niistä olivat julkaisun arvoisia, mitkä taas arvottomiksi katsottavat. Kaikki *polkat* ja kaikki *masurkat* ovat jääneet kokonaan huomioon ottamatta, koska ne tietävästi ovat myöhään levinneet rahvaasemme eikä niissä voida huomata mitään kansan-omaista luonnetta. Mutta muista tanssi-sävelmistä on vaan harvoja arvattu aivan mitättömiksi. Kokoelmassa, semmoisena kuin se nyt on julkaistu, on siten raja arvokasten ja arvottomain välillä pikemmin liian alhaalle laskettu, kuin kovin korkealle korotettu. Sellaisen hienon rajan määräminen on aina vaikea tehtävä, ja persoonallinen aistin-vivahdus vaikuttaa siinä välttämättä erittäin voimakkaasti; siksi oli varovinta mieluummin päästää joukkoon jotain vähäpätöistä, kuin mahdollisesti syrjäyttää sellaista, jota toiset asiantuntijat voisivat puutteena kaivata; onhan tarkemmalle valikoimiselle aina tilaa! Erittäin *kauniina ja omituisina* sävelminä voitaisiin mainita seuraavat: 7, 8, 9, 11, 27, 29, 30, 31, 34, 35, 37, 39, 43, 44, 47, 50, 51, 57, 58, 67, 68, 69, 70, 73, 74, 75, 76, 79, 83, 85, 92, 99, 100, 110, 113, 114, 119, 130, 132, 140, 146, 149, 151, 152, 154, 155, 157, 166, 172, 176, 182, 184, 186, 195, 209, 215, 217, 237, 240, 241, 247, 252, 258, 268, 287, 292, 299, 310, 320, 321, 322, 323, 339, 348, 350, 353, 357, 360, 371, 381, 399, 414, 416, 424, 433, 439, 444, 451, 463, 485, 487, 555, 558, 565, 570, 590, 598, 610, 618, 626, 654 ja 667.

Tanssi-sävelmiä järjestettäessä on ensi sijaan pantu *3/4-tahtiset polskat*, jotka yleensä ovatkin aikaisempaa alkuperää, kuin *2/4-tahtiset*. Näiden polska-ryhmien väliin on pantu *valssit* ja *katrillit* ja kokoelman loppuun *marssit*. Eri ryhmissä ovat sävelmät yleensä järjestetyt siten, että aikaisemmin kootut ovat ensi sijassa. Ainoastaan *2/4-tahtisissa polskissa* on noudatettu toisenlaista järjestelyä, koska tämä ryhmä on niin erittäin laaja ja kirjava. Siinä on ensin täydellisenä J. Scharlinin kokoelma vuodelta 1865. Sitten seuraavat pienempinä ryhminä useat erityiset tanssi-lajit, kuten

enkeliskat, morsius-tanssit ym.; senjälkeen tulevat neljässä kampussa sellaiset pienet ryhmät, joista löytyy vaan pari kolme sävelmää kutakin lajia. Ja viimeksi on vielä suuri joukko kaikenlaisia erinimisiä polskia, joita ei voida ryhmiksi lajitella.

Kokoelman lopussa oleva *liite* tuli välttämättömäksi senkautta, että laulu-sävelmien joukosta en ajoissa saanut käytettäväkseni muutamia tanssi-sävelmiä, osaksi Carleniuksen, osaksi Hannikaisen keräämiä, joita olisi ollut sääli jättää sikseen. Eräs ryhmä tanssi-sävelmiä taas ei tullut alussa oikein huomioon otetuksi; sentähden on se saanut tyytyä olemaan hajallansa, muiden ryhmien armoilla. Tarkoitin *seka-tahtisia* sävelmiä, joissa on osaksi 3/4-, osaksi 2/4, jopa 5/4-tahti. Sellaisia ovat kokoelmassa seuraavat sävelmät: 119, 149, 152, 274, 322, 348, 349, 360, 381, 383, 444, 445, 451, 464, 469, 472, 495, 524, 534, 539, 541, 558, 570, 571, 574, 582, 613 ja 667.

Seuran hallussa olevat käsikirjoitukset eivät aina näyttäytyneet laadituiksi sillä tarkkuudella ja taidolla, että olisi voitu niitä julkaista vallan korjailematta. Kuitenkin on tämä korjailu rajoittunut yksinomaan aivan ilmeisiin kirjoitusvirheisiin ja hätiköimisiin; vähänkin epäiltävissä tapauksissa on aina tarkasti seurattu käsikirjoituksen omituisiakin oikkuja. Lienee parasta tässä mainita ne harvat painovirheet, jotka kokoelmaan ovat sattuneet jäämään, jotta tiedettäisiin muut oudolta sointuvat paikat joko keräilijäin erehdyksiksi tahi kansan-sävelmän omiksi keikahduksiksi. Seuraavia kohtia siis korjatkoon hyvätahtoinen lukija:

Siv. 56, riv. 7, on 1:sen tahdin 4:s nuotti c, pitää olla a.

(N:o 54, tahti 7)

Siv. 184, riv. 8, puuttuu kahden viimeisen tahdin yllä ykkös- ja kakkosmaali.

(N:o 161)

Siv. 214, riv. 4, on 2:sen tahdin 2:nen nuotti g, pitää olla gis.

(N:o 204, tahti 2)

Siv. 417, riv. 4, ovat 1:sen tahdin kaikki nuotit 1/16, pitää olla 1/8-nuotteja.

(N:o 528, tahti 5)

Vielä on minun huomauttaminen: 1) että purppuri, n:o 107, tosin sisältää useanlaisia tanssia, mutta että ne kokonaisuuden vuoksi säilytettiin yhdessä ja siten kaikki tulivat 3/4 polskien joukkoon; 2) että Pietarporilaistanssi, n:o 532, on joutunut "kaikenlaisten polskien" sekaan, vaikka sen paikka oikeammin olisi "venäläis-tansseissa", ja 3) että n:o:t 147 ja 294 ovat aivan sama sävelmä, joka valitettavasti epähuomiosta on tullut otetuksi sekä 3/4 polskiin että enkeliskoihin.

Kokoelmaan kuuluvat sävelmät soitetaan *viululla*, ellei ole erittäin soittimeksi mainittu kannelta, klarinettia tai sarvea. Viuluniekat kaivannevat niissä nk. ligatuureja eli kaarimerkkejä, jotka ovat vallan välttämättömiä taiteellisessa esityksessä. Niitä lisätköön kukin parhaan aistinsa mukaan; kokoelmassa niitä on juuri niin paljon, kuin käsikirjoituksissakin, s.t.s. sellaisissa kohdissa, joissa muistiinpanijan korva on huomannut soittajan jousenkäytössä jotain erityisen merkillistä.

Lopuksi on vielä mainittava, mitkä sävelmät *toisintoina* näkyvät kuuluvan yhteen. Vastaiselle tutkimukselle voi ehkä olla hyödyksi, että niistä tässä on jonkunlainen luettelo:

A	298, 300, 301, 305, 309, 311, 333, 345, 353, 368, 402, 405, 439, 446, 480, 499, 522, 532, 554, 577, 581, 610, 627, 641	X	11, 56
B	306, 307, 342, 378, 436, 606, 661	Y	19, 60
C	121, 124, 128, 136, 145, 148, 383, 472, 525, 534, 613, 657	Z	101, 558
D	279, 297, 304, 394, 472, 583, 604	a	118, 119
E	278, 284, 295, 313, 327, 490, 494, 533	b	157, 178
F	122, 259, 445, 574, 575, 576, 664	c	173, 205
G	107b, 268, 285, 288, 500, 663	d	265, 397
H	367, 419, 483, 528, 594, 597	e	274, 464
I	158, 202, 212, 225,	f	277, 287
J	172, 219, 242, 243	g	289, 315
K	280, 282, 382, 407	h	291, 316
L	290, 358, 431, 491	i	332, 420
M	322, 410, 626, 632	j	350, 448
N	393, 395, 413, 580	k	354, 355
O	411, 417, 546, 609	l	361, 362
P	478, 506, 536, 542	m	363, 364
Q	7, 8, 142	n	369, 563
R	132, 471, 662	o	385, 520
S	263, 460, 475	p	423, 481
T	292, 294, 496	q	454, 523
U	299, 584, 658	r	462, 468
V	389, 391, 392	s	463, 470
		t	476, 488
		u	482, 611
		v	486, 569
		x	498, 501
		y	505, 535
		z	529, 530
		aa	547, 636
		bb	566, 579
		cc	603, 622

Tampereella 1897.

Ilmari Krohn